Sevim, O., Kayman, F. ve Kaya, M. (20XX). Türkçe öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı'nın (BEP) uygulanabilirliği hakkındaki görüşleri. *International Journal of Language Academy*, 9(1), 159-174

Volume 9/1 March 2021

p. 159/174

Article History:

Received

12/01/2021

Accepted

15/02/2021

Available online

20/03/2021

**TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN
BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM
PROGRAMI'NIN (BEP) UYGULANABİLİRLİĞİ
HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ**

**Turkish Teachers' Opinions on the Applicability of the
Individualized Education Program (BEP)**

Oğuzhan SEVİM¹

Faruk KAYMAN²

Mustafa KAYA³

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, Türkçe öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programının (BEP) uygulanabilirliği hakkındaki görüşlerini tespit etmektir. Çalışma; 2019 yılı Mart ayında Van'ın merkez ilçeleri Edremit, İpekyolu ve Tuşba'daki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 15 devlet okulunda görev yapan 47 Türkçe öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yöntemine göre belirlenmiştir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) yaklaşımına göre yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, oguzhan-sevim@windowslive.com, <https://orcid.org/0000-0001-7533-4724>

² Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, farukkayman@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7917-7188>

³ Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, m.kaya@yyu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4755-4994>

Türkçe öğretmenlerinin büyük bir bölümü BEP uygulamasının faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Türkçe öğretmenleri BEP'i uygularken sınıflar kalabalık olduğu için öğrencilere yeterli zamanı ayıramadıklarını, BEP'e dâhil olan öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli seviyede olmadığını, ailelerin bilinçsiz ve ilgisiz olduğunu, öğretmenlerin bu program konusunda yeterli bilgiye ve zengin materyallere sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca Türkçe öğretmenleri BEP'i yeterli düzeyde uygulayamadıklarını, bu programa dâhil olan birim ve kişiler arasında istenen düzeyde bir iletişimin olmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında, BEP'te görevli birim ve kurumlar arasındaki iletişimin artırılması, uygun öğrenme ortamlarının hazırlanması, zengin materyal kullanılması, sınıf mevcutlarının azaltılması, öğretmenlere BEP konusunda hizmet içi eğitim verilmesi, bu eğitimin özel eğitim öğretmenleri tarafından yapılması gibi çeşitli öneriler sunarak BEP'in daha etkili ve verimli olabileceğini dile getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Bireyselleştirilmiş eğitim programı, Türkçe öğretmenleri, uygulanabilirlik

Abstract

This study's main purpose is to determine the Turkish teachers' views on the applicability of the individualized education program. The study was carried out in March 2019 with 47 Turkish teachers working in 15 state schools affiliated to the Ministry of National Education in Edremit, İpekyolu, and Tusba, Van's central districts. The study group was determined according to the "easily accessible situation sampling" method. The research was conducted based on the phenomenology approach, one of the qualitative research designs. A structured interview form consisting of open-ended questions and developed by the researchers by taking expert opinion was used as a data collection tool. Content analysis was used in analyzing the data. As a result of the research, most Turkish teachers stated that the application of IEP was beneficial. Turkish teachers stated that they could not spare enough time for students because the classes were crowded while applying the IEP, the readiness levels of the students included in the IEP were not at a sufficient level, the families were unconscious and indifferent, the teachers did not have enough information about this program, and they did not have rich materials. Besides, Turkish teachers stated that they could not apply IEP sufficiently and that there was no communication at the desired level between the units and individuals included in this program. Also, by offering various suggestions such as increasing the communication between units and institutions in charge of the IEP, preparing suitable learning environments, using rich materials, reducing the classroom sizes, providing in-service training for teachers on IEP, providing this training by special education teachers They stated that it could be effective and efficient.

Keywords: Individualized education program, Turkish teachers, applicability

GİRİŞ

Toplum içerisinde yaşanan her gelişme ve değişim, bireyleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Özellikle eğitim, bireylerin içinde bulunduğu toplumun yapısını birçok açıdan etkilemekte ve topluma yön vermektedir (Tunagür ve Kardaş, 2017). Eğitimde verimin artırılması ve başarılı sonuçların elde edilmesi için bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çünkü toplumu meydana getiren her birey, farklı zekâ düzeyi, kişilik, duygu ve düşünce dünyası ile beden yapısına sahiptir. Bundan dolayı bu bireylere kazandırılacak bilgi ve becerilerde bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak eğitim programları yapılandırılmalıdır. Hazırlanacak olan eğitim programları, farklı özelliklere sahip bireylerin aynı kurumda eğitim hizmetlerinden yararlanacağı düşünülerek hazırlanmalı (Battal, 2007, s.1), bu eğitim programları özel eğitime ihtiyaç duyan veya duymayan tüm bireyleri kapsamalı, aynı zamanda esnek bir yapıya sahip olmalıdır.

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar, eğitim durumları yasalarla güvence altına alınmadan önce sınıf ortamının dışında farklı bir ortamda eğitim görmekteydiler. İnsan haklarına

aykırı olan bu durum, zamanla sorgulanmaya başlanmış, özellikle özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların aileleri kendi çocuklarının da diğer çocuklar gibi aynı ortamda eğitim alma haklarının olduğunu vurgulayarak çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Eğitimciler de her çocuğun eğitim alma hakkı olduğunu, ihtiyacı olsun veya olmasın her öğrenci için ayrı bir program uygulanması gerektiğini söyleyerek bu girişimlere destek olmuşlardır. Ayrıca gelişim durumu nasıl olursa olsun her çocuğun kendi içinde değerlendirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Bunun sonucunda özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin hem normal akranlarıyla bir arada olacağı hem de eğitim ihtiyaçlarının karşılanacağı ve toplumdan mümkün olduğunca az ölçüde ayrı tutulacağı bir eğitim ortamında eğitilmeleri ile ilgili uygulamaya (Nayır ve Karaman-Kepenekçi, 2013), başka bir ifadeyle kaynaştırma eğitimine başlanmıştır.

Kaynaştırma eğitimi –diğer adıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı- herhangi bir engele sahip her bir çocuk için yazılı olarak hazırlanan (Fiscus ve Mandell, 2002), öğrencinin bilişsel, sosyal, duyuşsal alanlardaki potansiyeli dikkate alınarak ona ne tür davranışların kazandırılabilirliğini, bu davranışların nerede, nasıl, kimler tarafından, hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağını gösteren ve gerekli destek eğitim hizmetlerini içinde barındıran bir programdır (Kargın, 2004). BEP, özel eğitime ihtiyacı olan çocuğun bireysel gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan; bir yıllık ölçülebilir uzun ve kısa dönemli amaçları, destek hizmetlerini, programın yerini, zamanını, görevli personeli ile ilgili bilgileri içeren yazılı bir program olarak adlandırılabilir. Başka bir ifadeyle özel eğitime ihtiyacı olan her bir çocuk için yazılı olarak hazırlanan; bireyin, ailenin, öğretmenin ihtiyaçları doğrultusunda destek eğitim hizmetlerini içeren bir özel eğitim programı olarak ifade edilebileceği gibi, özel eğitime muhtaç kişinin ihtiyaçlarına göre yapması gereken eylemlerin ve alt basamaklarının nasıl, kiminle, nerede, hangi sürede yapılacağını gösteren bir akış planı olarak da ifade edilebilir (Santos, Duman, Erişkin, Başar, Kırac ve Toraman, 2012).

Özel gereksinimi olan bireylerin eğitiminde, onların gereksinimlerine cevap verebilmek için bireyselleştirilmiş eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Ersan ve Ata, 2017:163). Bu programlar gelişigüzel bir şekilde hazırlanmamalı; öğrencilerin ilgileri, tercihleri, gereksinimleri, bireysel farklılıkları, gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurularak düzenlenmelidir. Böylelikle özel gereksinimi olan öğrencilere eğitimde fırsat eşitliği sağlanmış olur (Ersan ve Ata, 2017, s. 163). Ayrıca BEP, özel eğitime ve özel ilgiye gereksinim duyan çocuğun gelişimsel özellikleri ve hazırbulunuşluk düzeyi göz önünde bulundurularak hazırlanıp bütün birim ve kişiler tarafından koordinasyon içerisinde uygulanırsa bu öğrencilerin birçok beceri edinebilmeleri daha kolaylaşacaktır. Nitekim BEP'in uygulandığı öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha fazla kazanım edindiklerini bulgulayan birçok çalışmaya rastlamak mümkündür (Smith ve Simpson, 1989; Yıldızeli, 2000). Bu yararların yanı sıra BEP, çocuğun gelişiminin takip edilebilmesine ve çocuğun durumuyla ilgili sonraki öğrenme dönemlerine bilgi aktarılabilmesine imkân verdiği için (Çuhadar, 2006) bu programların gerektiği şekilde uygulanması büyük önem taşımaktadır.

İnsan hakları hareketlerinin hız kazanmaya başlamasıyla birlikte 1971 yılında ABD'de Pensilvanya Zihinsel Engelli Vatandaşlar Derneğinin açtığı dava ve onu takip eden birçok davanın neticesinde, 1975 yılında ABD'de tüm engelli çocuklar için çıkarılan eğitim yasasıyla birlikte özel gereksinimli bireylere uygun eğitim programlarının sağlanması yasayla güvence altına alınmıştır (Fiscus ve Mandell, 2002). Türkiye'de ise 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ile kaynaştırma uygulamasına başlanmış ancak öğrenci için alınacak tedbirler belirginleşmemiştir. 1985

yılında yayınlanan Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği, BEP ile ilgili düzenleme getirmemiştir. Nihayet 1997 yılında 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bireyselleştirilmiş eğitim planının geliştirilmesi esas alınmıştır (RG: 23011, 1997). Daha sonra 2000 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine (ÖEHY) daha sonraki yıllarda 2002, 2005, 2006, 2010, 2012, 2018 ve 2020’de ek ve değişiklikler getirilmiştir (RG: 26184, 2006; MEB 2000; MEB, 2020). İlgili yönetmelikte bireyselleştirilmiş eğitim programları, bu program kapsamında görev alacak geliştirme biriminin görev ve esasları tanımlanmıştır. Yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş olan BEP, özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin eğitimlerinde yasal bir zorunluluk hâline gelmiştir.

ÖEHY’nin 22. maddesinde kaynaştırma yoluyla eğitim şöyle ifade edilmektedir: “Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu doğrultusunda her tür ve kademedeki eğitimlerini kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sürdürebilirler. Okul öncesi eğitim, ilköğretim ya da mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı özel eğitim okullarında kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim verilebilir” (MEB, 2020). Ayrıca ilgili maddede özel gereksinime muhtaç olan öğrenciler için hazırlanan BEP’in verimli ve istendik ölçüde başarılı olabilmesi için kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim yapılan okullarda BEP geliştirme birimi oluşturulması bir zorunluluk hâline getirilmiştir.

Kaynaştırma eğitimi ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında alanyazın tarandığında bireyselleştirilmiş eğitim programının temelleri ve geliştirilmesi (Özyürek, 2004), eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci(Kargın, 2007), zihinsel engelliler sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ilişkin görüşleri (Avcıoğlu, 2011), kaynaştırma öğrencilerinin haklarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri (Nayır ve Karaman-Kepeneci, 2013), sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi (Battal, 2007), okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri (Gök ve Erbaş, 2011), ilköğretim I. kademedeki kaynaştırma eğitimi uygulamalarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi (Cankaya ve Korkmaz, 2012), bireyselleştirilmiş eğitim programlarıyla ilgili özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve çözüm yolları (Can, 2015), öğretmen uygulamalarında bireyselleştirilmiş eğitim programları (İdin, 2016), ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programının uygulanmasına ilişkin görüşleri (Burunsuz ve İnce, 2020) konularında birçok araştırma yapıldığı görülmüştür. Ancak Türkçe öğretmenlerinin BEP’in uygulanabilirliği hakkındaki görüşlerinin ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkçe dersinde BEP uygulamalarının istendik bir şekilde uygulanabilmesi ve verimli geçebilmesi için uygulama sahasında olan Türkçe öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerini tespit etmek ve bu görüşler doğrultusunda programda gerekli düzenlemelerin yapılmasına katkı sunmak büyük bir önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerinin BEP’i ne düzeyde uygulayabildikleri, bu planı uygularken karşılaştıkları sorunlar ve konu hakkındaki görüş ve önerileri ele alınmış, bu doğrultuda şu araştırma sorusuna cevap aranmıştır:

“Türkçe öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı’nın uygulanabilirliği hakkındaki görüşleri nelerdir?”

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programının uygulanabilirliği hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda katılımcılara şu sorular sorulmuştur:

- BEP uygulamasının faydalı olduğunu düşünüyor musunuz? Sebepleriyle birlikte belirtiniz.
- BEP'i uygularken karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
- BEP'i ne ölçüde uygulayabiliyorsunuz?
- BEP'e dâhil olan birim ve kişiler (Başkan, öğretmen, öğrenci, aile ve psikolog gibi) arasındaki ilişkileri yeterli görüyor musunuz? Görüş ve önerilerinizi belirtiniz.
- BEP'in verimliliğini arttırmak için önerileriniz neler olabilir?

YÖNTEM

Türkçe öğretmenlerinin BEP hakkındaki görüşlerini değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) yaklaşımına göre yürütülmüştür. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 71). Bu yaklaşımda yaşanan deneyimlerin esasları ve özü tespit edilmeye çalışılır (Merriam, 1998), yaşantı içinde deneyimlenen her şey ifade edilir. Algı, bilinç, düşünce, duygu, bellek, dil gibi konuların her biri olgu kavramı içindedir (Özden ve Durdu, 2016: 38).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Van ili merkez ilçelerinden Edremit, İpekyolu ve Tuşba'daki 15 devlet okulunda görev yapan 47 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde göre belirlenmiştir. Bu örnekleme yönteminde, yakın ve erişilmesi kolay olan bir durum seçildiği için bu durum araştırmaya hız ve kullanışlılık kazandırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 123). Çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun demografik özellikleri

	Kadın	Erkek	N
Türkçe Öğretmeni	20	27	47

Tablo 1'de çalışma grubunun cinsiyetlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Araştırma grubundaki Türkçe öğretmenlerinin kıdemleriyle ilgili bilgiler şu şekildedir: Türkçe öğretmenlerinden 17'si mesleklerinde 1- 5 yıl arasında, 19'u 5- 10 yıl arasında, 9'u 15- 20 yıl arasında, 2'si ise 20 yıl ve üzeri iş tecrübesine sahiptir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, katılımcıların BEP'e bakış açılarını ve görüşlerini anlamak ve anlamlandırmak için araştırmacılar tarafından geliştirilen "yapılandırılmış görüş bildirim formu (YGBF)" kullanılmıştır. YGBF hazırlanırken ilk olarak ilgili alanyazın taranmıştır. Alanyazın taramasının yanı sıra nitel araştırma yöntemleri konusunda uzman bir öğretim

üyesine, Türkçe öğretimi alanında uzman bir öğretim üyesine, özel eğitim alanında uzman bir öğretim üyesine, bir Türkçe ve bir özel eğitim öğretmenine danışılarak araştırmanın amacı doğrultusunda beş soru hazırlanmıştır. YGBF’de şu sorulara yer verilmiştir:

- BEP uygulamasının faydalı olduğunu düşünüyor musun? Sebepleriyle birlikte belirtiniz.
- BEP’i uygularken karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
- BEP’i ne ölçüde uygulayabiliyorsunuz?
- BEP’e dâhil olan birim ve kişiler (Başkan, öğretmen, öğrenci, aile ve psikolog gibi) arasındaki ilişkileri yeterli görüyor musunuz? Görüş ve önerilerinizi belirtiniz.
- Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı’nın verimliliğini arttırmak için önerileriniz neler olabilir?

Yapılandırılmış görüş bildirim formu (YGBF) katılımcılara verilmeden önce Van İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli yasal izin alınmıştır. İzin alındıktan sonra ilgili form katılımcılara elden ulaştırılmış ve toplanmıştır. Türkçe öğretmenleri, kendilerine elden ulaştırılan görüşme formundaki sorulara yazılı olarak yanıt vermişlerdir.

Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada toplanan veriler, nitel araştırma yöntemlerinde yer alan analiz tekniklerinden içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi bir materyalin bir bölümünün açık veya örtük içeriğinin anlamını ve olası etkilerini ortaya çıkarmak için anahtar sembollerinin ve temalarının sınıflandırılması, tablollaştırılması ve değerlendirilmesi yoluyla analiz edilmesidir (Özden ve Durdu, 2016: 128). İçerik çözümlemesi; kodlama, temaların tespit edilmesi, verilerin temalara göre yeniden düzenlenmesi ve bulguların yorumlanması aşamalarına uygun bir şekilde yürütülmüştür. Görüşme formundaki sorulara katılımcıların verdikleri cevaplar, her üç araştırmacı tarafından ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırma sorularından elde edilen veriler, kendi içlerinde karşılaştırılarak benzer ve farklı görüşler belirlenmiş, benzer doğrultudaki cevaplar aynı başlık altında toplanmıştır. Bu aşamadan sonra verilen cevapların frekans ve yüzdelik değerleri belirlenip tablollaştırılmıştır. Frekans ve yüzde hesaplamalarıyla veriler nicelleştirilmiş ve ögeler önem sırasına göre düzenlenmiştir. Bu işlem; güvenilirliği artırmak, yanlışlığı azaltmak ve kategoriler arasında karşılaştırmalar yapmak amacıyla yapılmıştır. Katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılar kime ait olduğunun anlaşılması amacıyla her katılımcıya ayrı bir kod verilmiş, bu kod parantez içinde alıntının sonuna eklenmiştir. Verilerin çözümlemesi sırasında öğretmenlerin cevapları “Ö1, Ö2, Ö3...” şeklinde kodlanmıştır.

BULGULAR

Türkçe öğretmenlerinin BEP hakkındaki görüşleriyle ilgili bulgular ve araştırma soruları sırasıyla ele alınmış ve sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir.

Türkçe öğretmenlerinin BEP uygulamasının faydalarına ilişkin görüşleriyle ilgili bulgular Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2. Türkçe öğretmenlerinin BEP uygulamasının faydalı olup olmadığına ilişkin görüşleri

Kategori	f	%	Görüş
Faydalı	32	68	Faydalı olduğunu düşünüyorum. Öğrenci kendini ifade imkânı bulur (Ö2). BEP birçok açıdan öğrenciye fayda sağlıyor. Çünkü öğrencinin farklı ve eksik yönlerini bildiğiniz için öğrenci ona göre bir programa tabi tutuluyor. Başarısızlık duygusuna kapılmıyor, başarılı olabileceğini hissediyor (Ö11, Ö12, Ö46). Evet, öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için gerekli olduğunu düşünüyorum. Böylelikle çocuk sınıfta kayıp olmaz (Ö17, Ö41). Çocuğun tüm gelişim alanlarında sahip olduğu becerileri dikkate alarak uygun eğitim ortamlarına yerleştirdiği ve çocukların uygun eğitim almalarını sağladığı için faydalı olduğunu düşünüyorum (Ö18, Ö20).
Kısmen Faydalı	6	12	Evet, kısmen de olsa düşünüyorum. Çocuğun gelişimine uygun teke tek eğitim şansı doğurması bakımından önemli (Ö1, Ö8, Ö25).
Faydasız	9	20	Faydalı olduğuna inanmıyorum. Sınıf kalabalık olduğu için BEP'li öğrenciye verimli bir dönüş çoğu zaman olmuyor, bireyin eğitimi rastgele yapmak için yapılmamalıdır (Ö14, Ö27). Ben faydalı olduğunu düşünmüyorum çünkü ders işlenişi sırasında BEP'li öğrenciye istesem de zaman ayırmakta zorlanıyorum çünkü yıllık planı yetiştirmekte sıkıntı yaşıyorum (Ö15). Çoğu öğrenciye fayda sağlamıyor. Çünkü birebir yapılan destek eğitimle çocuğa daha çok zaman ayrılıyor, bu durum da derste eksik kalan kısımların tamamlanmasını sağlıyor (Ö21). BEP uygulamasının yöntemden ötürü faydalı olmadığını düşünüyorum. Çünkü bu öğrencilerin ek zamana ihtiyaçları vardır, kalabalık sınıflarda uygulama güçlüğü yaşıyor (Ö22, Ö24)
Toplam	47	100	

Tablo 2'de Türkçe öğretmenlerinin BEP'in faydalı olup olmadığıyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin yarısından fazlası %68'i (f=32); BEP'in öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağladığı, uygun eğitim almalarına imkân verdiği ve öğrencide başarısızlık duygusunun ortadan kalkmasına yardımcı olduğu için faydalı olduğunu dile getirmişlerdir. Türkçe öğretmenlerinin %12'si (f=6) teke tek eğitim imkânı sağladığı için BEP'in kısmen faydalı olduğunu ifade etmişlerdir. Türkçe öğretmenlerinin %20'si (f=9) ise kalabalık sınıflarda BEP'li öğrencilerle birebir ilgilenmenin zorluğu ve müfredatı yetiştirme kaygısı taşımaları yüzünden programın faydalı olmadığını belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenlerinin BEP'i uygularken karşılaştıkları sorunlara ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Türkçe öğretmenlerinin BEP uygulaması sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri

Kategori	f	%	Görüş
Zaman Yetersizliği	11	23	Zaman bakımından sorun yaşıyorum. Diğer öğrencilerle aynı ortamda ders işlemek zordur (Ö11). Çok fazla zaman ayırmamıza neden oluyor. BEP bağımsız bir zaman ve bağımsız bir mekânda olmalıdır (Ö12). BEP'i uygularken karşılaştığım en büyük sıkıntı yeterli zaman bulamamaktayım (Ö13, Ö43). Sınıflarımız çok kalabalık olduğundan bu öğrencilerimizle birebir ilgilenemiyoruz. Birçok şey resmiyette kalıyor, pratiğe geçirdiklerimiz de yetmiyor (Ö23).
Sınıfların Kalabalık Oluşu	11	23	Kalabalık sınıflarda bireysel olarak bir öğrenciyle ilgilenmek zor oluyor (Ö1). Kalabalık sınıflarda sorunlarla karşılaşıyorum(Ö2).
Öğrencilerin Hazırbulunuşluğu	11	23	BEP'i uygularken zaman zaman o öğrencinin düzeyine inmek, dengeyi sağlayabilmek zor oluyor (Ö3). BEP uygulanırken plandaki kazanımlar ve öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyleri örtüşmeyebiliyor (Ö5). Öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi yeterli değil, hatta kimi öğrenciler okuma yazma bilmiyor (Ö14).
Ailelerin Bilinçsizliği ve İlgisizliği	6	13	Aileler bu konuda yeterli derecede bilinçli değil, bu durum sorun yaşamamıza sebep oluyor (Ö10). Ailelerin boş vermişliği (Ö22). Aileler çocuğu olduğu gibi kabul etmiyor ve bundan dolayı gerekli desteği göstermiyor (Ö33). Ailelerin gerekli duyarlılıkta olmaması (Ö41, Ö46). Ailelerin yeterli oranda destek vermemesi (Ö47).
Öğretmenlerin BEP Hakkındaki Bilgi Düzeyleri	5	11	Öğretmenlerin BEP hakkında bilgili ve bilinçli olmaması (Ö16, Ö32, Ö34). Öğretmenlerin bu konuda eğitim alması gerekmektedir (Ö38, Ö42).
Materyal Eksikliği	3	7	BEP'i uygularken yeterli materyal bulamıyoruz. Materyal eksikliği var (Ö17, Ö20, Ö39).
Toplam	47	100	

Tablo 3'te Türkçe öğretmenlerinin BEP'i uygularken karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin %23'ü (f=11) öğrencilere zaman ayıramadıklarını, zamanın yetersiz olduğunu, %23'ü (f=11) sınıfların kalabalık olduğunu, %23'ü (f=11) bireyselleştirilmiş eğitim gören öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli olmadığını, %13'ü (f=6) ailelerin bu durumu kabullenemediğini veya bu duruma karşı bilinçsiz ve ilgisiz olduğunu, %11'i (f=5) öğretmenlerin BEP hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmadığını, %7'si (f=3) ise BEP'i uygularken yeterli materyale sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenlerinin BEP'in uygulanabilirliğine ilişkin görüşlerini içeren bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Türkçe öğretmenlerinin BEP'in uygulanabilirliğine ilişkin görüşleri

Kategori	f	%	Görüş
Uygulanıyor	14	30	Genelde uyguluyorum (Ö2, Ö7). Plan, kurumun imkânları yeterli ölçüde olduğu için uygulanabiliyor (Ö10, Ö45). Planı istediğim gibi uygulayabiliyorum (Ö20).
Kısmen Uygulanıyor	25	53	Uygulamada sıkıntılar olduğu için yüzde 50 civarında uygulanabiliyor (Ö1). İstenilen düzeyde uygulayamıyorum. Normal standartlarda uygulayabiliyorum (Ö3). Kısmi bir uygulama oluyor, bir noktadan sonra programın akışı kopuyor. Sınıfın durumu daha çok belirleyici oluyor, öğretmen ile öğrenci bir ikilem yaşıyor (Ö14). BEP'i orta derecede uygulayabiliyorum. Çünkü hem BEP'li öğrenci hem de diğer öğrencilerle ilgilenmek zor oluyor (Ö18).
Hiç Uygulanmıyor	8	17	Mecburiyetten programı yapıyoruz, ancak program kalabalık sınıflardan dolayı uygulanmıyor (Ö22). Okuma yazma bilmeyen BEP'li öğrenci var. Ne yapacağımızı bilmiyoruz ve programı uygulayamıyorum (Ö16). Sınıflar kalabalık olduğu için ve zaman problemi yaşadığım için uygulayamıyorum (Ö25).
Toplam	47	100	

Tablo 4'te Türkçe öğretmenlerinin BEP'in uygulanabilirliğine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin %30'u (f=14) bireysel eğitim programının uygulanabildiğini, yarısından fazlası yani %53'ü (f=25) kısmen uygulandığını, %17'si (f=8) ise hiç uygulanmadığını belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenlerinin BEP'e dâhil olan birim ve kişiler (Başkan, öğretmen, öğrenci, aile ve psikolog gibi) arasındaki ilişkiyi yeterli görüp görmediğiyle ilgili görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Türkçe öğretmenlerinin BEP'e dâhil olan birim ve kişiler arasındaki ilişkiyi yeterli görüp görmediklerine ilişkin görüşleri

Kategori	f	%	Görüş
Yeterli	9	19	Yeterli görüyorum. Rehber öğretmen, aile ve okul yönetimiyle sürekli diyalog halindeyiz (Ö9, Ö31). Evet, yeterli görüyorum. Aile ve diğer derslere giren öğretmenlerle işbirliği içindeyiz. Rehber öğretmenden gerekli olduğu zamanlarda destek alıyorum, aile de gerekli hassasiyeti göstermektedir (Ö28). İlgili kişiler arasındaki ilişkilerin yeteri kadar iyi olduğunu düşünüyorum. Herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır (Ö29). Yeterli

			görüyorum (Ö36). Evet, dâhil olan birim ve kişiler işbirliği içinde çalışıyor (Ö41, Ö46).
Kısmen Yeterli	5	11	Kısmen yeterli görüyorum. Birimde yapılan işlerin biraz daha disiplinli ve birliktelik içinde yapılması gerekir(Ö2). İstenilen düzeyde bir yeterlilik yoktur(Ö1). Tamamen yeterli diyemem, bazı aileler çocuklarının problemini kabullenmekte zorlandıkları için kendi kafalarına göre hareket ettiklerinde birime dâhil olan kişilerin önerilerini görmezden geliyor (Ö32).
Yetersiz	33	70	Yeterli görmüyorum. Bu konuda eksiklikler çok fazla. Bu iş sadece öğretmen-öğrenci üzerine yıkılıyor(Ö4). Yeterli olduğuna inanmıyorum (Ö5, Ö47). BEP'e yeteri kadar önem verilmediğinden yeterli bir diyalog halinde olduklarına inanmıyorum (Ö11, Ö27). Programa dâhil olan birimde kişiler arasındaki ilişkiyi yeterli görmüyorum. Sorumlu birey ve kişiler arasındaki ilişkiler arttırılmalı, belli bir program çerçevesinde yürütülmelidir (Ö30). Yeterli değil düzenli toplantıların yapılması, ailelerin bu süreç içinde daha aktif olmasının sağlanması gerekli (Ö33).
Toplam	47	100	

Tablo 5'te Türkçe öğretmenlerinin BEP'e dâhil olan birim ve kişiler arasındaki ilişkiyi yeterli görüp görmediklerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin %19'u (f=9) bireysel eğitim programına dâhil olan birim ve kişiler arasındaki ilişkinin yeterli olduğunu, %11'i (f=5) kısmen yeterli olduğunu, %70'i ise (f=33) yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenlerinin BEP'in verimliliğini artırabilmek için neler yapılması gerektiğine ilişkin bulguları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Türkçe öğretmenlerinin BEP'in verimliliğini arttırmaya yönelik yapılması gerekenlere ilişkin görüşleri

Kategori	f	%	Görüş
Birimler Arasındaki İletişimin Artırılması	16	34	Birimler arasındaki iletişim artırılmalı, ailenin bu konudaki desteği de alınmalıdır (Ö2,). Birimler arasında iletişimin artırılması lazım(Ö4, Ö7,). BEP'e dâhil olan birim ve kişilerin iletişimi daha sağlıklı ve devamlı olmalı (Ö5, Ö13). Her şeyden önce programa dâhil olan birim ve kişilerle daha fazla iş koordinasyonu sağlanarak verimlilik artırılabilir (Ö35). Okul içinde her birimin bu konuda paydaş kabul edilip işe katılması gerektiğini düşünüyorum (Ö17).
Uygun Ortamların Oluşturulması	9	19	Öğrencilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak okullarda uygun ortamlar oluşturulmalıdır (Ö1, Ö9). Öğrenme mekânları sınıftan bağımsız olmalıdır (Ö6).

Zengin Materyal Kullanılması	6	13	Öğrencinin dersten sıkılmaması için etkinlikler artırılmalı ve çeşitli materyaller kullanılmalıdır (Ö16, Ö20, Ö21). Öğrencilerin seviyelerine uygun materyal geliştirilmelidir (Ö18, Ö31). Kullanılan materyallerin çeşitliliğinin artırılması gerekir (Ö33).
Sınıf Mevcutlarının Azaltılması	6	13	Sınıf mevcutları azaltılmalı (Ö8, Ö19, Ö22). İstenilen düzeyde başarılı olabilmek için sınıf mevcutlarının daha aza indirilmesi gerekir (Ö27). Ders içerisinde öğrenci ile ilgilenmek için sınıf mevcutlarının azaltılması gerekir (Ö29, Ö41).
Öğretmenlere Seminer Verilmesi	6	13	BEP konusunda öğretmenlere seminerler verilebilir (Ö10, Ö26, Ö34). Bizler bu konuda çok eksikiz, bizlere eğitimler verilmelidir (Ö24). Öğretmen eğitimlerinin artırılması gerekir (Ö37). Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmelidir (Ö42).
Özel Eğitim Öğretmenlerinin Olması	4	8	Her okulda mutlaka bu işi profesyonelce yürütecek öğretmenlere yol gösterebilecek özel eğitim öğretmenleri olmalıdır (Ö23, Ö32). Normal bir eğitimden geçmiş bir öğretmenin yapacağı bir iş değildir. Bence alanında uzman öğretmen yapabileceği bir eğitim gerekiyor (Ö38). Bu iş uzman kişilerce yapılmalıdır (Ö40).
Toplam	47	100	

Tablo 6'da Türkçe öğretmenlerinin BEP'in verimliliğini artırmaya yönelik yapılması gerekenlere ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin %34'ü (f=16) BEP'te görevli birim ve kurumlar arasında iletişimin artırılması gerektiğini, %19'u (f=9) etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesi için uygun öğrenme ortamlarının hazırlanmasının faydalı olacağını, % 13'ü (f=6) eğitim-öğretim esnasında farklı materyallerin kullanılmasının verimi arttıracaklarını, %13'ü (f=6) öğrencilerle istenilen düzeyde ilgilenilebilmesi için sınıf mevcutlarının azaltılmasının faydalı olacağını, %13'ü (f=6) öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesinin bilgi eksikliğini gidereceğini, %8'i (f=4) ise bu eğitimin özel eğitim öğretmenleri tarafından verilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkçe öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada; BEP uygulamasının faydalı olup olmadığı, uygulama esnasında öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar, programı ne ölçüde uygulayabildikleri, programa dâhil olan birim ve kişiler arasında yeterli düzeyde bir ilişki olup olmadığı, programın verimliliğini artırmak için neler yapılması gerektiğiyle ilgili sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmada Türkçe öğretmenlerinin %68'i (f=32) BEP uygulamasının faydalı olduğunu ifade ederken %12'si (f=6) kısmen faydalı olduğunu, %20'si (f=9) programın faydalı olmadığını dile getirmiştir. Demirezen ve Akhan (2016), yaptıkları benzer çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasına yönelik olumlu görüş bildirdiklerini ifade etmişlerdir. Öztürk (2009) yaptığı araştırmada, BEP'in gerekli olduğu ve eğitim süreçlerinde kullanılması gerektiği sonucuna varmıştır. Bunun yanı sıra yapılan araştırmaların çoğunda BEP uygulamasının faydalı olduğu ifade edilmektedir (Baydık,

1997; Batu, İftar ve Uzuner, 2002). Bu sonuçlar, bu araştırmadaki sonuçlarla paralellik göstermektedir. Ancak Burunsuz ve İnce (2020) ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programının uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşlerine başvurdukları bir çalışmada mevcut haliyle bu programın faydalı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yaman (2017) da yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin BEP'in gerekli ve yararlı olduğuna fazla inanmadıklarını belirtmiştir. Bu sonuçlar bu çalışmada elde edilen sonuçlarla örtüşmemektedir.

Türkçe öğretmenleri BEP'i uygularken ilgili öğrencilere yeterli zaman ayıramadıklarını, sınıfların kalabalık olduğunu, bireyselleştirilmiş programa tabi olan öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığını, ailelerin bilinçsiz ve ilgisiz olduklarını, öğretmenlerin bu program konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve yeterli düzeyde materyali edinemediklerini belirtmişlerdir. Çalışmada öğretmenler, BEP'i uygularken zamanın yetersizliğinden ve sınıfların kalabalık olmasından dolayı müfredatı yetiştirememeye kaygısı taşıdıklarını ve bu durumun en önemli problemlerden biri olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmalarında bu sorunlara değinen araştırmacılar (Bilen, 2007; Akkoyun, 2007; Saraç ve Çolak, 2012; Cankaya ve Korkmaz, 2012; Nayır ve Karaman-Kepeneci, 2013), zamanı yetiştirememeye ve sınıfların kalabalık oluşunun kaynaştırma öğrencileriyle ilgileneme ve BEP'i uygulama konusunda ciddi sıkıntılar oluşturduğunu belirtmişlerdir. Cankaya ve Korkmaz (2012) okullardaki materyal eksikliğinin ve fiziki eksikliklerin BEP'in uygulanması esnasında karşılaşılan sorunlar arasında olduğunu ve bu durumun kaynaştırma eğitimi zorlaştırdığını vurgulamışlardır. Burunsuz ve İnce (2020)'nin yaptıkları benzer çalışmada öğretmenlerin süre sıkıntısı yaşadıkları, velilerin bilinçsiz olduğu, öğretmenlerin BEP konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ifade edilmiştir. Benzer şekilde Deniz (2018), Şahin (2017), Babaoğlu ve Yılmaz (2010); Ertunç (2008) yaptıkları araştırmalarda öğretmenlerin BEP sürecine yönelik bilgilerinin eksikliğinden dolayı kendilerini yetersiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Yılmaz ve Batu (2016) yaptıkları çalışmada sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrencilere göre düzenlenmediğini ve velilerin çocuklarının özel durumunu kabullenmediklerini belirtmişlerdir. İdin (2016) yaptığı çalışmada alanda görev yapan öğretmenlerin BEP konusunda bilgi eksikliklerinin olduğunu ifade etmiştir. Öztürk (2009) de yaptığı araştırmada, öğretmenlerin çoğunun BEP hazırlamada kendilerini yeterli görmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu durumun oluşmasına gerekçe olarak da öğretmenlerin lisans öğrenimleri süresince BEP hazırlama konusunda tam ve donanımlı olarak eğitim görmediklerini ifade etmişlerdir. Güzel (2014) de kaynaştırma eğitiminde BEP uygulamaları ile ilgili yaptığı araştırmada, öğretmenlerin BEP hazırlama konusunda bilgi sahibi olmadıklarını tespit etmiştir. Pektaş (2008), yaptığı çalışmada öğretmenlerin özel gereksinimli öğrenciler için BEP hazırlamadıklarını, BEP hazırlayanların ise bunu olması gerektiği gibi yapmadıklarını belirtmiştir. Bu olumsuzluğun, öğretmenlerin BEP hazırlama ve uygulama konusunda yeterli bilgi ve donanımla mezun olmamasından kaynaklandığını dile getirmiştir. Yukarıda bahsi geçen sonuçlar bu çalışmadaki sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Türkçe öğretmenlerinin %30'u (f=14) bireysel eğitim programını uygulayabildiklerini, %53'ü (f=25) kısmen uyguladıklarını, %17'si (f=8) ise hiç uygulamadıklarını belirtmişlerdir. Çuhadar (2006) ve Kuyumcu (2011) yaptıkları araştırmada geliştirilen BEP'lerin çok az bir kısmının uygulandığını belirtmişlerdir. Bu araştırma sonucu bu çalışmanın bir kısmıyla örtüşmektedir.

BEP'e dâhil olan birim ve kişiler arasındaki ilişki, Türkçe öğretmenlerinin %19'u (f=9) tarafından yeterli görülmüş; %11'i (f=5) tarafından kısmen yeterli, %70'i tarafından ise (f=33) yetersiz görülmüştür. BEP uygulamasının başarılı olabilmesi, BEP'e dâhil olan

birim ve kişiler arasındaki ilişkinin düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Bu birimler arasındaki ilişkinin yeterli düzeyde olmadığı bu çalışmadaki öğretmen görüşlerinden anlaşılmaktadır. Birim üyelerinin birbiriyle daha yakın ilişki içinde olmalarının ve sık sık bir araya gelmelerinin, alınan kararların uygulamaya konulmasına katkı sağlayacağı başka çalışmalarda da katılımcılar ve araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir (Battal, 2007; Avcıoğlu, 2011; Saraç ve Çolak, 2012; Cankaya ve Korkmaz, 2012).

Türkçe öğretmenlerinin %34'ü (f=16) BEP'te görevli birim ve kurumlar arasında iletişimin artırılmasının, %19'u (f=9) etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesi için uygun öğrenme ortamlarının hazırlanmasının, % 13'ü (f=6) eğitim-öğretim esnasında farklı materyallerin kullanılmasının, % 13'ü (f=6) öğrencilerle istenilen düzeyde ilgilenilebilmesi için sınıf mevcutlarının azaltılmasının, % 13'ü (f=6) öğretmenlere hizmet içi eğitimin verilmesinin, %8'i (f=4) bu eğitimin özel eğitim öğretmenleri tarafından verilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı'nın daha verimli olabilmesi için öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitimin faydalı olacağını öne süren araştırmacılar (Battal 2007; Avcıoğlu 2011; Saraç ve Çolak, 2012; Cankaya ve Korkmaz, 2012), öğretmenlerin bu konudaki bilgi ihtiyacının bu şekilde giderilebileceğini belirtmektedirler. Battal (2007), BEP konusundaki bilgi eksikliklerinin daha önceden giderilmesi gerektiğini, öğretmen adaylarının lisans eğitimi sırasında konuyla ilgili eğitim almalarının fayda olacağını ifade etmektedirler.

ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarından hareketle alan araştırmacılarına şu önerilerde bulunulabilir:

- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde yer alan BEP geliştirme birimi daha sık aralıklarla toplantı düzenlemeli, toplantıda alınan kararlar uygulamaya geçirilmeli, veli-rehber öğretmen-ders öğretmeni ve öğrenci arasındaki iletişim daha etkin hale getirilmelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, BEP'in hazırlanması ve uygulanması konusunda tüm öğretmenlere yeterli düzeyde hizmet içi eğitim vermeli.
- Kaynaştırma öğrencilerinin velilerine BEP konusunda eğitim verilmeli, BEP toplantılarına velilerin de katılımı sağlanmalı.
- Kaynaştırma öğrencisi olan okullarda materyal eksikliği giderilmeli, bu konuda zengin materyal kullanımına olanak sağlanmalı.
- Eğitim fakültelerinde lisans döneminde ders olarak verilen özel eğitim dersi içerik olarak zenginleştirilmeli ve teorik eğitimin yanı sıra uygulamaya da önem verilmeli.
- Kaynaştırma öğrencisi olan sınıflarda sınıf mevcutları düşürülmeli, öğretmenin kaynaştırma öğrencisine daha fazla zaman ayırmasına imkân sağlanmalı.
- BEP hazırlanırken öğrencinin seviyesi dikkate alınmalı, bu planlar ulaşılabilir hedefler içermeli ve sürekli güncellenmeli.

KAYNAKÇA

Akkoyun, A. K. (2007). *Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlüğü personelinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

- Avcıoğlu, H. (2011). Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(01), 39-53.
- Babaoğlu, E. ve Yılmaz Ş. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 345-354.
- Battal, İ. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Batu, S., İftar, G. ve Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 33-50.
- Baydık, B. (1997). Özel eğitimde kaynaştırma ve okul öncesi kurumların kaynaştırmadaki önemi. *Millî Eğitim Dergisi*, 136, 27-29.
- Bilen, E. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşleri ve çözüm önerileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Burunsuz, E. ve İnce, M. (2020). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programının uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 530-544.
- Can, B. (2015). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yakınoğlu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kırıba.
- Cankaya, Ö. ve Korkmaz, İ. (2012). İlköğretim I. kademedeki kaynaştırma eğitimi uygulamalarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-16.
- Çuhadar, Y. (2006). *İlköğretim okulu 1-5. sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak sınıf öğretmenlerinin ve yöneticilerin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Demirezen, S. ve Akhan, N. E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1206-1223.
- Deniz, E. (2018). *Kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: bir meta-sentez çalışması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Ersan, D. T. ve Ata, S. (2017). Okulöncesi öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmasına ilişkin görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 162- 177.
- Ertunç, E. N. (2008). *Kaynaştırma eğitimi uygulanan ilköğretim ikinci kademedeki görev alan beden eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi hakkındaki bilgi düzeylerinin ve sınıflarındaki engelli öğrencilere bakış açılarının değerlendirilmesi: Adana ili örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fiscus, E., D. ve Mandell, C., J. (2002). *Developing individualized education programs*. (Çev. H. G. Şenel, ve E. Tekin). (Ed. G. Akçamete) 2. baskı, Ankara.
- Gök, G. ve Erbaş, D. (2011). Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.
- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar (Beykoz İlçesi Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- İdin, Ş. (2016). Individualized education programs in teacher practices. *SDU International Journal of Educational Studies*, 3(1), 1-7.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-14.
- Kargın, T. (2007). Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(1), 1-13.
- Kuyumcu, Z. (2011). *Bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- MEB. (2012). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*, Resmî Gazete, Yayımlı Tarihi: 21 Temmuz 2012, Sayısı: 28360
- MEB. (2014). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı*, İstanbul: Gaziosmanpaşa Rehberlik ve Araştırma Merkezi Erişim adresi: http://gopram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/11/867641/icerikler/bep-uygulama-programi-eklenmistir_1596965.html. İndirme Tarihi: 26.04.2016
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Fransisco, CA: Jossey- Basss, Inc.
- Nayır, F. ve Karaman-Kepeneci, Y. (2013). Kaynaştırma öğrencilerinin haklarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 69– 89.
- Özden, M. Y. ve Durdu, L. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öztürk, C.Ç. (2009). *Eğitim uygulama okuluna devam eden zihinsel engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Özyürek, M. (2004). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı temelleri ve geliştirilmesi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pektaş, H. (2008). *Özel eğitim programlarından ve farklı programlardan mezun öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanma durumlarının saptanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Resmî Gazete. (1997). 573 Sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (23011) www.mevzuat.basbakanlik.gov.tr.
- Resmî Gazete. (2000). Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (23937) www.mevzuat.meb.gov.tr.
- Resmî Gazete. (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (26184) www.mevzuat.basbakanlik.gov.tr.
- Resmî Gazete. (2020). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (31152) www.mevzuat.basbakanlik.gov.tr.
- Santos, M., Duman, B., Erişkin, A. Y., Kırac, S. ve Toraman, Ç. (2012). Education Program (IEP). *Cerebral Palsy Trainee Booklet*, 91.
- Saraç, T. ve Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 13-28.
- Smith, S., Simpson, R. (1989). An analysis of Individualized Education Programs (IEPs) for students with behavioral disorders. *Behavioral Disorders*, 14, 107-116.
- Şahin, S. (2017). *İlköğretim kaynaştırma ortamlarında eğitim alan özel gereksinimli öğrencilerin veli ve sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Tunagür M., Kardaş, M. N. (2017). 2000 yılı sonrasında yayımlanan Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde değer aktarımı. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12 (14), 431-464.
- Yaman, A. (2017). *Kaynaştırma modeli ile eğitilen öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulamasına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldızeli, A. D. (2000). *Öğrenme güçlüğü çeken çocuklara bireyselleştirilmiş öğretim yöntemiyle matematik öğretimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, E. ve Batu, E. (2016). Farklı branştan ilköğretim öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı, yasal düzenlemeler ve kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17 (3), 247-268.